

İspanya Devrimi'nde Endüstriyel Kolektifleştirme - II

Anarşist Ekonomi Tartışmaları (9)

Deirdre Hogan

28.07.2014

İçindekiler

Devrim Yolunda İlerlerken	4
Serbest Kalan Yaratıcılık	6
Barselona Tramvayları	7
Tıpta Kolektifleştirme	8
Fabrikalar ve Atölyeler...	9
Kolektiflere Kadınların Katılımı	10

Anarşist Ekonomi Tartışmaları yazı dizisine, Deirdre Hogan'ın "İspanya Devrimi'nde Endüstriye Kolektifleştirme" yazısının ikinci bölümüyle devam ediyoruz.

Yazının ikinci bölümünde endüstriyel kolektifleştirmenin nasıl gerçekleştiğini İspanya Devrimi'nden örneklerle anlatan Hogan, kolektiflerin dayanışmasına ve verimsizleşen kapitalist sistemlerin yeniden örgütlenmesine-kolektifleştirilmesine değiniyor.

İspanya Devrimi'nden anlatılan bu kolektifleştirme örnekleri, hem devrim sürecini hem de örgütlenen bu yeni ekonomik modelin gündelik yaşamlara yansımaları anlatıyor.

Hogan'ın verdiği örnekleri günümüz kapitalist dünyasının çalışma koşullarının karşısında değerlendirmek de önem taşıyor.

Devrim Yolunda İlerlerken

Bütün endüstrinin kolektifleştirilmesi bir gecede vuku bulmadı fakat yavaş yavaş da olsa işleyen bir süreç yaşandı. Ne endüstriyel kolektifler her yerde aynı yöntemle işledi, ne de kolektifleştirme aşaması ve örgütlenme yöntemleri her yerde aynı şekilde gelişti. Önceki bölümde bahsedildiği gibi; bazı fabrikalar hemen işçiler tarafından ele geçirildi, diğerlerinde; önce üretimin devamlılığını sağlamayı amaçlayan kontrol komiteleri sayesinde işçiler kendi iş yerlerinin yönetimini ele aldılar. Bundan sonraki adım doğal olarak, iş yerlerinin tamamen işçiler tarafından devralınması oldu.

İlk başlarda, üretimin devamlılığını sağlamak esas iken, atölyeler ve fabrikalar arasında ufak bir resmi koordinasyon mevcuttu. Leval'ın da işaret ettiği gibi bu koordinasyon eksikliği birçok sorunun doğmasına sebep olmuştu: "Yerel fabrikalar devrim boyunca küresel deneyimin neredeyse tüm aşamalarından geçtiler. Misal, komiteler fabrikada çalışan işçiler tarafından aday gösteriliyordu. Her birinde üretim ve satışlar devam ediyordu, fakat kısa süre içinde anlaşıldı ki; bu durum fabrikalar arasında bir yarışın doğmasına sebep olmuştu. Çekişme yaratmak, kolektif ve özgürlükçü görüş açısıyla tamamen zıttı. Bundan dolayı CNT uygulamada şöyle bir değişiklik yaptı: Tüm endüstriler tek bir kolektif gibi sendikaların altında yer alacak ve hep savunduğumuz dayanışma yönetimi her zaman, herkes için var olacak." [10]

Birçok işçi, bu sorunu –işçiler işyerlerinin kontrolünü ellerine aldıkları halde, farklı işyerleri birbirinden bağımsız ve rekabet içinde işletilmelerini– çözenin ve kolektifleştirme sürecini tamamlamanın ve böylelikle kısmi kolektifleştirmenin tehlikelerinden kurtarmak gerektiğinin farkındaydı. 1936 Aralık'ında Ahşap Sanayii Sendikası tarafından, mevzu bahis koordinasyon eksikliğini vurgulayan bir manifesto yayınlandı. Farklı fabrika ve endüstri işçileri arasında oluşacak dayanışmadan işçilerin daha hoşnut kalacağı, yoksa başarılı endüstrilerin önem kazanıp diğer endüstrilerin ise kendi sorunlarıyla başbaşa kalmalarından ötürü iki yeni sınıf ortaya çıkacağı belirtildi: "yeni zenginler ve fakirin de fakirleri". [11]

Bu anlamda, kolektifler kâr için birbirleriyle yarışmak için değil bilakis üretim fazlalarını birbirleriyle paylaşmak için çabalarını artırdılar. Örneğin, oldukça başarılı olan ve diğer ulaşım sistemlerinin gelişimi için finansal işbirliğine giden ve geçici sıkıntılarında diğer ulaşım sistemlerine yardımcı olan Barselona tramvayları... Endüstriler arasında birçok farklı dayanışma durumları da vardı. Örneğin Alcoy'da, Basım, Kâğıt ve Mukavva Sendikası zor duruma düştüğü zaman, diğer 16 sendika Alcoy'da yerel bir federasyon kurup Basım Sendikası'na finansal destek verip kendisini idame etmesini sağladılar.

Bir yandan, anarşist toplumu bir adım öteye götürmek için aynı zamanda verimli endüstriyel örgütlenmeyi de gerektiriyordu. Ahşap Sanayii Sendikası yayınladığı manifestosunda şunu belirtmekteydi; "Ahşap Sanayii Sendikası yalnızca devrim yolunda ilerlemeyi değil, aynı zamanda devrimi bizim ekonomimize uyarlamayı istiyordu." [12] 1936 Aralık'ında sendikalar genel kurulu toplanarak, yaptığı analiz sonucunda verimsiz kapitalist endüstriyel sistemleri tümüyle yeniden örgütlemesi ve bütünsel kolektifleştirme yönünde karar aldı. Kurulun hazırladığı raporda:

"Küçük imalathanelerin en büyük sıkıntısı bölünmüş olmaları ve teknik/ticari hazırlık faaliyetlerinden yoksun olmalarıydı. Bu yüzden onların daha iyi tesislere ve koordinasyona sahip, daha verimli üretim birimleri haline getirecek modernleşme ve konsolidasyon mümkün olamıyor. Bize göre kolektifleştirme tüm bu eksikleri gidermeli ve tüm endüstrilerin örgütlenme yapısında düzeltmeler sağlamalıydı. Bir endüstriyi kolektifleştirirken rekabeti önlemek ve verimli bir üretim ve dağıtımın önündeki engelleri aşmak için her bir endüstri dalınının farklı birimlerini genel ve organik bir çerçevede birleştirmek gerekir."

Küçük, sağlıksız ve maliyetli atölye ve fabrikaları ortadan kaldırma çabası endüstriyel kolektifleştirme sürecinin en önemli karakteristik özelliğiydi. Arazi ekiminde olduğu gibi, bu atölye ve fabrikaların işleyişi şöyle bir hissiyat doğuruyordu "Kuvveti dağıtmak muazzam bir güç kaybına, mantıksız bir emek, makine ve hammadde kullanımına ve gereksiz emek tekrarlarına sebep oluyordu" [14] Örneğin, Granollers kasabasında "yerel ekonominin işleyişini ve yapısını geliştirmeye yönelik bütün girişimler sendika sayesinde olmuştur. Bu sebeple, kısa bir süre içinde, kolektifleştirilmiş yedi berber salonu, kendi gayretleriyle sayısız pespaye işletmeyi tekrar ayağa kaldırıyordu. Ayakkabı üretimine yönelik tüm atölye ve küçük fabrikalar, en iyi makinelerin kullanıldığı ve işçilerin sağlık koşullarına uygun hijyen kurullarının geçerli olduğu fabrikalarla yer değiştiriyordu. Aynı ıslahat çalışmaları mühendislik endüstrisinde de yapıldı ve sayısız küçük, karanlık ve boğucu dökümhane; bol bol güneş ve temiz hava alan daha geniş üretim birimleriyle yer değiştirdi. Kolektifleştirme, modernleştirme ile el ele gitti." [15]

Serbest Kalan Yaratıcılık

Barcelona Tramvayları

Kırsal bölgelerdeki kolektifler örneği gibi, kentlerdeki işçiler de öz-yönetimle; çalışma koşullarında, üretkenlikte ve verimlilikte takdire şayan gelişmeler yarattılar. Örneğin Barcelona tramvaylarının başarısını ele alırsak; çatışmaların sona ermesinden yalnızca beş gün sonra, tramvay hatları temizlenip tekrar faal duruma geçirildi ve toplamda altı yüz olup daha sonra yüz tane daha eklenen toplam yedi yüz tramvay, CNT-FAI'nin renkleri olan kara ve kızıla boyanıp işler hale getirildi. Tramvay ve trafik kontrolün teknik organizasyonları büyük ölçüde geliştirildi, yeni güvenlik ve sinyalizasyon sistemleri geliştirildi ve tramvay hatları düzeltildi. Tramvay kolektiflerinin ilk önlemleri; aşırı ücret alan üst yöneticileri tasfiye etmek oldu ve kolektifler bundan sonra yolcu ücretlerinde indirim gidebilme olanağı buldu. Temelde ücret eşitliği sağlandı: Vasıflı işçilerin ücretleri diğer emekçilerinkinden günlük 1 peseta fazlaydı. Çalışma koşulları işçilere sağlanan yeterli imkânlarla geniş ölçüde geliştirdi ve yalnızca tramvay işçilerini değil, aynı zamanda ailelerini de kapsayan yeni ücretsiz sağlık hizmetleri organize edildi.

Tıpta Kolektifleştirme

Tıp alanında gerçekleştirilen kolektifleştirme çalışmaları, devrimin göze çarpan en önemli başarılarından biriydi. 19 Temmuz'dan hemen sonra, hastanelerin, dispanserlerin ve diğer yardım kuruluşlarının yönetimindeki kişiler bir gece içinde ortadan kayboldular. Bu yüzden ivedilikle yeni örgütlenme yöntemlerini bulmak gerekti. Dispanser Hizmetleri Sendikası 1936 Eylül'ünde kuruldu ve birkaç ay sonra 1000'in üzerinde farklı branşlardaki doktorlar dâhil, 7000 profesyonel medikal üyesi oldu. Büyük toplumsal idealden ilham alan sendikanın amacı, tüm tıp ve halk sağlığı hizmetlerini temelden yeniden örgütlemektir. Bu sendika 1937'de 40,000 üye sayısına ulaşan C.N.T. Halk Sağlığı Ulusal Federasyonu'nun bir parçasıydı.

Katalonya bölgesi, nüfus yoğunluğuna bağlı olarak, birbirinden daha önemli veya önemsiz, fakat sıhhi korumadan veya medikal hizmetlerden yoksun hiçbir köy veya mezra kalmayacak şiarıyla 35 merkeze bölündü. Bir yıl içinde sadece Barselona'da 6 yeni hastane ve savaş malulüleri için 2 askeri hastane açıldı, ayrıca Katalonya'nın farklı bölgelerinde istimlak edilmiş mülklere 9 yeni sanatoryum kuruldu. Devrimden önce doktorlar hep zengin bölgelere yoğunlaşırken, artık en çok ihtiyaç duyuldukları yerlere gönderiliyorlardı.

Fabrikalar ve Atölyeler...

Fabrikalarda da muazzam yenilikler gerçekleşiyordu. Bir zamanlar işçilerin kontrolünde olan birçok atölye, anti-faşist birliklerine savaş materyalleri üretmek için dönüştürülmüştü. Bunu sağlayan, Katalonya'daki metal endüstrisinin yeniden kuruluşu olmuştu. Örneğin, 19 Temmuz'dan yalnızca birkaç gün sonra, Hispano-Suiza Automobile Şirketi zırhlı araç, ambulans, silah ve ön cephede savaşılabilmek için cephane üretimi yapmak üzere dönüştürülmüştü. Bir başka örnekte, gözlük sanayiisi devrimden nce hiç var olmamıştı. Önceden küçük ve dağınık olan atölyeler, gönüllü olarak yeni bir fabrika yapısında kolektifleştirildiler. "Fabrika kısa zamanda opera dürbünü, uzaklıkölçer, dürbün, yerölçüm aletleri, farklı renklerde endüstriyel gözlükler ve bilimsel malzemeler üretimi yaptı. Ayrıca savaşın ön cepheleri için optik teçhizat üretti ve bakımlarını sağladı. Kapitalistlerin yapamadıklarını, CNT'nin hünerli üyeleri olan Optik İşçiler Birliği gerçekleştirdi." [16]

Endüstriyel kolektiflerinden bir başka güzel örnek de; "sayısız kentte, dağınık birçok fabrikada yarım milyon tekstil işçisini çalıştıran ve çok iyi verim alan tekstil endüstrisidir. Tekstil endüstrisi kolektifleştirilmesi, işçilerin mükemmel ve karmaşık bir kurumu idare edemeyecekleri hususundaki miti alt üst etti." [17]

Anarşist toplumu var edebilmenin ilk koşulu tüm ücretlerin eşit dağıtılmasıdır. Bu dağılım, işçi sınıfı arasındaki farklar ile tümünden birleşmiş bir sınıfın zayıflamasına sebep olan bölünmelere son vermek için zorunludur. Eşit ücret dağılımları endüstriyel kolektifler arasında hemen gerçekleştirilmedi ve ara sıra teknik ve az vasıflı işçilerin maaşları arasında nispeten de olsa küçük farklar var oluyordu. Ücretler işçiler tarafından sendika genel kurulları sırasında belirleniyordu. İşçiler ve teknik sorumlular ile diğerleri arasında ortaya çıkan ücret farklılıkları, işçilerin çoğunluğu tarafından devrim aşamasında oluşabilecek can sıkıcı çatışmaları önlemek ve düzenli üretimi sağlamak adına masrafları ayarlamak için geçici bir önlem olarak görülüyordu. Yüksek ücretli idareler fesh edildi ve eski patronlarla dilerlerse normal bir işçi gibi çalışmaları veya ayrılmaları seçenekleri sunuldu ki çoğu zaman çalışmayı tercih ettiler.

Endüstrinin temel motivasyonu olan kişisel kâr ortadan kalktığında, endüstrinin daha verimli ve rasyonel bir şekilde tekrar organize edilebildi. Örneğin, Katalonya'nın dört bir yanına dağılmış, az ve verimsiz üretim yapan birçok elektrik üretim istasyonları vardı ve bu istasyonlar halk yararına değil, hususi üretimler yapıyordu. Elektrik üretim sistemleri tamamen yeniden yapılandırıldı ve verimsiz bazı istasyonlar kapatıldı. Sonuçta iş gücünde yapılan tasarruflar; Flix yakınlarında, 700 işçi ile inşa edilen ve mevcut elektrik kapasitesini hatırı sayılır derece arttıran baraj gibi geliştirmelerin yapılabilmesi anlamına geliyordu.

**

Kolektiflere Kadınların Katılımı

Devrim sırasında yaşanan en büyük değişikliklerden biri de, işgörmez geniş bir kadın kitlesinin iş gücüne dâhil olmasıydı. CNT kadın işçileri sendikalaştırmaya çok önem verdi. Tekstil endüstrisinde parça başı iş kadınlar için yürürlükten kaldırıldı ve işgücüne dâhil olmayan ev kadınları fabrikalara yerleştirildi, bu sayede ücretlerinde ve çalışma saatlerinde gelişmeler sağladı. Çocuk bakımı, ev işi görme sorumlulukları her nedense hala kadınlara bırakılmıştı ve birçok kadın için hayatlarında birden fazla olan rolleri arasında bir denge kurmak zordu. Bazen çocukbakıcılığı kolektifler tarafından sağlanıyordu. Örneğin, Barselona'daki Ahşap ve İnşaat Sendikası aynı zamanda içinde yüzme havuzu da olan dinlenme alanları inşa ediyordu, ayrıca bir kilise, kreşe ve çalışanların çocukları için okula dönüştürülmüştü.

Mujeres Libres (Özgür Kadınlar), kadın anarşistler örgütlenmesi, "secciones de trabajo"lar (iş paylaşımı) düzenleyip, CNT sendikalarına uygun, özel meslek ve endüstrilerde kadınlara sorumluluklar veriyordu. Bu "iş paylaşım"ları, fabrika ve atölyelerde kreşler kurulmasına yardımcı oluyor, aynı zamanda kadınların fabrikalarda çalışmalarını sağlayacak eğitimlerin verildiği okullar ve kurslar düzenliyordu. Bu kurslar ise daha önceleri yalnızca erkeklerle sınırlı olan çalışma alanlarına kadınların da dâhil olmasında yardımcı oluyordu. Örneğin, Barselona'da tramvay kullanmak üzere sürücü belgesi alan ilk kadın işini şöyle tanımlıyordu; "insanları çırak, tamirci ve sürücü olarak alıyor ve gerçekten bize ne yapmamız gerektiğini öğretiyorlardı. [Kadınlar ilk defa sürücü olarak işe başladıklarında] Yolcuların yüzlerini görmemiz lazımdı! Bence ulaşımdaki yoldaşlar ki bize karşı çok yardımcı olmuşlardı, bundan gerçekten çok zevk aldılar." [18]

Yine de kadınların endüstri kolektiflerinde erkekler eşitliğe eriştiğini söylemek yalan olur. Kadınlar ve erkekler arasındaki maaş farkı var olmaya devam etti. Ayrıca, birkaç örnek dışında kadınlar fabrika komitelerinde kolektiflerin seçimle edinilen diğer pozisyonlarında yeterince temsil edilemiyorlardı. Hiç kuşku yok ki, kadınları geleneksel rollerinin devam ediyor olması, kolektiflerde daha aktif yer almalarına engel teşkil ediyordu ve bu meseleler ve özellikle kadınları etkileyen diğer hususlara (doğum izni gibi) öncelik tanınmamıştı. Her ne kadar çok sayıda kadın devrim sırasında işgücüne katılmış olsa da, aynı katılım ücretli işgücünde kendisini gösteremedi. Bunun sebebi de anarkosendikal toplumsal örgütlenmenin iş gücü eksenli bir vizyona sahip olmasıydı.

Anarşist Kütüphane

Deirdre Hogan
İspanya Devrimi'nde Endüstriyel Kolektifleştirme - II
Anarşist Ekonomi Tartışmaları (9)
28.07.2014

Çeviri: Nuri Engin - Bu yazı Meydan Gazetesi'nin 20. sayısında yayımlanmıştır.

tr.anarchistlibraries.net